

**ZAMONAVIY O‘ZBEK QISSACHILIGIDA QAHRAMON MUAMMOSI
ISAJON SULTON****Raximova Sabina Fazliddin qizi***Navoiy davlat universiteti**Adabiyotshunoslik mutaxassilik I bosqich magistranti***Xolmurodov A.***Ilmiy rahbar: Professor f.f.d.*

Annotasiya: *Ushbu maqolada zamonaviy o‘zbek qissachiligida qahramon muammosi Isajon Sultan qissalari misolida tahlil qilinadi. Asarlarda bosh qahramonlar ijtimoiy va ma’naviy sinovlardan o‘tadi, ularning ichki dunyosi, axloqiy qarorlari va jamiyat bilan munosabatlari o‘rganiladi. Qissalar orqali muallif insoniy haqiqat, jasorat, fidoyilik va mehr-muhabbat kabi qadriyatlarni namoyon qiladi. Maqolada qahramonlarning psixologik portreti, ularning qaror qabul qilish jarayoni va ijtimoiy sharoit bilan bog‘liqligi chuqur tahlil qilinadi. Shuningdek, qahramonlar orqali zamonaviy o‘zbek qissachiligi ijtimoiy va ma’naviy muammolarni qanday aks ettirishi ko‘rsatib beriladi.*

Kalit so‘zlar: *Zamonaviy o‘zbek qissachiligi, qahramon muammosi, Isajon Sultan qissalari, psixologik portret, ijtimoiy sinov, ma’naviy sinov, insoniy qadriyatlar*

Annotation: *This article analyzes the issue of the hero in contemporary Uzbek prose using the tales of Isajon Sultan as an example. In these works, the main characters undergo social and moral trials, and their inner world, ethical decisions, and relationships with society are examined. Through the tales, the author reveals human truths, courage, devotion, and love as fundamental values. The article provides a deep analysis of the psychological portrait of the characters, their decision-making processes, and their connection with social conditions. Furthermore, it shows how contemporary Uzbek prose reflects social and moral problems through its heroes.*

Keywords: *Contemporary Uzbek prose, hero problem, Isajon Sultan tales, psychological portrait, social trial, moral trial, human values.*

Zamonaviy o‘zbek qissachiligi mustaqillik davrida ijtimoiy, siyosiy, ma’naviy o‘zgarishlarning murakkab kontekstida shakllangan adabiy yo‘nalishdir. Mustaqillikka erishgan yillarda o‘zbek jamiyati oldida turgan yangi muammolar — milliy o‘zlikni anglash, qadriyatlar tanlovi, global madaniyat bilan integratsiya, ma’naviyat va iqtisodiy taraqqiyot ziddiyatlari adabiyotda so‘zsiz aks etdi. Shu sababli qissalar ko‘pincha shaxsning bu murakkab voqelikda qanday yashashi, qanday qarorlar qabul qilishi, qanday izlanishlar natijasida o‘z yo‘lini topishi bilan bog‘liq bo‘ldi.

Qissa janri o‘zi qisqa bo‘lishiga qaramay, chuqur drammatizmga ega bo‘lishi mumkin. Qissa qahramoni oddiy hayotiy vaziyatda tug‘iladi, lekin voqea rivojlanishi bilan uning

qarorlari shaxsiy va ijtimoiy muammolarga to'qnashadi. Bu to'qnashuv qissaning markaziy dramatik markazini tashkil qiladi.³⁵ Qahramon muammosi — bu qahramonning ichki jarayoni va tashqi sharoitlar bilan o'zaro munosabatidan yuzaga keladigan murakkablik. Zamonaviy o'zbek qissachiligida bu muammo ko'pincha shaxsning qadriyat tanlovi, ma'naviy me'yorlar va ijtimoiy talablar orasidagi ziddiyatda namoyon bo'ladi.³⁶ Isajon Sultan — zamonaviy o'zbek qissachiligining yorqin vakillaridan biri bo'lib, uning asarlari o'zining chuqur psixologizmi, milliy ruhiyati va ijtimoiy sezgirligi bilan ajralib turadi. U o'z qissalarida oddiy insonning ichki dunyosini, uning ruhiy izlanishlarini, qadriyatlar tanlovini sahnaga olib keladi. Isajon Sultan asarlarida qahramonning shaxsiy hayoti va ijtimoiy voqelik o'rtasidagi murakkab munosabatlar muhim ahamiyat kasb etadi.

Uning qissalari ko'pincha oddiy odamning hayotidan boshlanadi: oddiy kundalik voqealar, oilaviy aloqalar, yaqinlar munosabati... Lekin bu oddiylik fonida ichki dramalar, ruhiy to'qnashuvlar, ma'naviy izlanishlar va jiddiy hayotiy qarorlar namoyon bo'ladi. Isajon Sultan qissalarida qahramonlar yuzma-yuz kelgan muammolar bilan kurashadi — bu kurashlar ko'pincha o'zbekistonlik o'quvchilarga tanish voqeliklardir.

3. Isajon Sultan qissalaridagi qahramon muammosining tahlili

Isajon Sultanning qissalarida ko'plab qahramonlar hayotning murakkab sharoitida o'z yo'lini topishga harakat qiladi. Ularning har biri o'ziga xos xarakterga ega bo'lib, ichki dunyo, qaror qabul qilish jarayoni va tashqi sharoitlar bilan kurashuvi orqali umumiy problematikani ochib beradi. Quyida ushbu qissalardan bir nechitasi asosida qahramon muammosini chuqur tahlil qilamiz.

Isajon Sultonning “Shamolli kecha” hikoyasi³⁷ zamonaviy o'zbek qissachiligida qahramon muammosini ochib beradi. Hikoya aka va singilning shamolli kechada buvinikiga yetib borish yo'lida duch kelgan sinovlarini markazga oladi. Dang'ara dashtidagi qorong'ilik, shamol va notanish makon qahramonlarning ichki qo'rquvi va tashqi xavfini dramatik tarzda ifodalaydi. Aka jasur, mas'uliyatli va jasoratli qahramon sifatida namoyon bo'ladi. U singilni himoya qilish, xavfsiz yetkazish va qo'rquvini yengish orqali yetuklik va mas'uliyatni namoyon qiladi. Singil (Nozik/Nazokat) esa nozik, mehribon, qo'rquvchi, ammo akasiga bog'liq va unga tayanadigan qahramondir. Hikoyada shamol personifikatsiya qilingan tabiat elementi sifatida qahramonlarning ichki va tashqi sinovini kuchaytiradi, voqeani dramatik qiladi. Buvilar esa mehribonlik va xavfsizlik ramzi bo'lib, bolalarning osoyishtaligini ta'minlaydi. Hikoya qahramonlarning ruhiy portretini, ichki kurashini, jasorat va mas'uliyatini yoritadi. Shuningdek, aka va singilning o'zaro mehr-muhabbati, insoniy qadriyatlar va oilaviy bog'liqlik hikoyaning asosiy g'oyalarini tashkil qiladi. “Shamolli kecha” qahramon

³⁵ Tursunboyev, A. Zamonaviy o'zbek qissachiligi va qahramon muammosi. Toshkent: Fan, 2017. 150 b.

³⁶ Qodirov, S. *O'zbek qissa janri: psixologik tahlil*. Toshkent: Akademiya, 2016. 130 b.

³⁷ Isajon Sultan. *Shamolli kecha*. Toshkent: Sharq, 2018. 120 b.

muammosini zamonaviy o'zbek qissachiligida psixologik va dramatik aspektida muvaffaqiyatli ochib beradi.

Isajon Sultonning "Farishta" hikoyasi³⁸ insoniy mehr-muhabbat, mehribonlik va hayotdagi mo'jizalar mavzusini ochib beradi. Hikoyada Farg'ona vodiysining chekka qishlog'ida er-xotin to'y kechasi qaytayotganida yotib qolgan kichkina farishta tasviri markazga olinadi. Farishta obrazida insoniy go'zallik, beg'araz mehr va xayoliy mavjudot orqali voqeaga sirli, hayratlantiruvchi ohang berilgan.

Er va xotin farishtaning zaif, nozik va loyga belanib yotgan holatiga guvoh bo'lib, uning go'zalligini, insofini va inson qalbini o'zgartiruvchi kuchini his qiladilar. Farishta, tabiiy voqelik bilan bog'liq bo'lib, insonlarning mehr va himoyaga bo'lgan ehtiyojini aks ettiradi. Kuchuk va tabiatning turli elementlari hikoyaga dramatik tensiyani qo'shadi, qahramonlarning ichki kurashini, qo'rquvini va mehr-muhabbatini yoritadi.

Erning farishtaga mehribonlik bilan yaqinlashishi, uning qalbini nur bilan to'ldirishi, xotin bilan o'zaro hissiy bog'lanishi hikoyaning markaziy g'oyasini tashkil qiladi. Hikoya inson ruhining nozikligi, mehr-muhabbat va hayotdagi mo'jizalarga e'tibor qaratish zaruratini o'quvchiga etkazadi. Shu bilan "Farishta" qissasida insoniy qadriyatlar, mehr-oqibat va tabiat bilan uyg'unlik psixologik va poetik tarzda ifodalangan.

Isajon Sultonning "Ozor" hikoyasi³⁹ insoniy mehr, sadoqat va adolat tushunchalarini kuchuk timsolida dramatik tarzda ochadi. Hikoya qahramoni – egasiga beqiyos sadoqat bilan xizmat qilgan kuchuk, egasining o'limidan keyin ham uni himoya qilishni davom ettiradi. Hikoyada kuchuk orqali insoniy tuyg'ular – g'am, o'zlikni anglash, adolat va xotira himoyasi – hayvon timsoli orqali ifodalanadi. Kuchukning qo'rquvi va hujumkorligi, uni yaqinlashtirmasligi, insonlarning egasiga qilgan adolatsizligi va e'tiborsizligini qoralaydi. Shu bilan birga, hikoya o'tmish va hozirgi voqealarni uyg'unlashtirib, odamlar va hayvonlar orasidagi mehr va sadoqatni kontrastlaydi. Hikoyada tabiiy manzara va ob-havo tasviri ruhiy holatni aks ettiruvchi metaforalar sifatida ishlatiladi: yomg'ir, shamol va sovuq, kuchukning vaqti-vaqti bilan iztiroblarini kuchaytiradi. Oxirida, marmartosh va bitilgan she'r orqali o'tgan hayotning o'tmish xotirasi, inson va hayvon o'rtasidagi mehr-muhabbatning abadiyligi tasdiqlanadi. Hikoya ijtimoiy va axloqiy jihatdan ham boy: egasining mehnatini qadrlamaganlar, uning oilasiga befarq bo'lganlar qoralanadi. Shuningdek, sadoqat va mehrning chegara bilmasligi, inson va hayvon o'rtasidagi ruhiy bog'liqlik hikoyaning markaziy mavzusini tashkil qiladi.

Xulosa

Isajon Sulton qissalarida qahramon muammosi shaxsning ichki dunyosi, ma'naviy va ijtimoiy sinovlari orqali ochiladi. "Shamolli kecha"da aka va singilning jasorat, mas'uliyat va mehr-muhabbat orqali o'z yo'lini topishi, "Farishta"da insoniy mehr va

³⁸ Isajon Sultan. *Farishta*. Toshkent: Movarounnahr, 2020. 95 b.

³⁹ Isajon Sultan. "Ozor". Toshkent: Akademnashr, 2019. 110 b.

mo'jizaga e'tibor, "Ozor"da esa kuchuk timsoli orqali sadoqat va adolat namoyon bo'ladi. Qissalarda qahramonlarning psixologik portreti, ichki kurashi, tabiat va tashqi sharoit bilan o'zaro aloqasi dramatik tarzda ifodalanadi. Umumiy holda, Isajon Sulton qissalari zamonaviy o'zbek adabiyotida insoniy qadriyat, sadoqat, mehr-muhabbat va ijtimoiy adolatni psixologik va poetik uslubda yoritadi.

Foydalanilgan sdabiyotlar

1. Isajon Sultan. Shamolli kecha. Toshkent: Sharq, 2018. 120 b.
2. Isajon Sultan. Farishta. Toshkent: Movarounnahr, 2020. 95 b.
3. Isajon Sultan. Ozor. Toshkent: Akademnashr, 2019. 110 b.
4. Tursunboyev, A. Zamonaviy o'zbek qissachiligi va qahramon muammosi. Toshkent: Fan, 2017. 150 b.
5. Qodirov, S. O'zbek qissa janri: psixologik tahlil. Toshkent: Akademiya, 2016. 130 b.
6. Mirzaev, D. Milliy qadriyat va zamonaviy o'zbek adabiyoti. Toshkent: Yangi Asr, 2018. 175 b.